

שימוש במקורות מידע על בריאות ורפואה בישראל

* מחקר זה נערך במימון וסייעו של מענק מחקר של מכבי
שרותי בריאות

פרופ' גוסטבו מש

החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

תכנית מ.א. בטכנולוגיה וחברה

gustavo@soc.haifa.ac.il

ד"ר ריטה מנו

החוג לשרותי אנוש

אוניברסיטת חיפה

יהודית צמיר

מכבי שרותי בריאות

מחקר זה נערך במימון מכבי שרותי בריאות-קרנות מחקר

שימוש במקורות מידע על בריאות ורפואה בישראל

➤ נגישות למידע על בריאות ורפואה מתרחב בעידן המידע.

➤ קיימת אפשרות לגשת למידע זאת

1. בכל זמן ומכל מקום

2. ללא תיווך של שומרי סף

3. מידע ממקורות מגוונים: מדיה כתובה, מדיה

אלקטרונית, מדיה חדשה יחד עם מידע מגורמים
מקצועיים וגורמים לא מקצועיים

עידן של E-Health

- כ- E-HEALTH או "בריאות מקוונת",
- שימוש ב ICT להשגת מידע רפואי (פורטלים, אתרים, התתפות בפורומים, אנציקלופדיות, מנועי חיפוש)
- קבלת שירותים תומכים (תוצאות בדיקות, קביעת תורים), וקידום בריאות (מעקב מדדים למחלות כרוניות).
- משמעות:
- מידע הרפואי נחלת הכלל.
- קיום של מידע רפואי בכל תחום של בריאות וחולי עשוי להפוך את שרותי הרפואה לנגישים יותר.
- העצמה של צרכן בריאות: צרכן שלוקח חלק פעיל בניהול בריאותו, ובניהול הטיפול בו, תוך התיעצות עם גורמים רבים.
- החלשות של סמכות של מקצועות רפואה.
- התרחבות של פערים דיגיטליים

מקורות למידע על בריאות ורפואה בישראל

➤ Ferguson (2000) e-patients (חולים דיגיטליים) .
e-patient הוא אדם אשר

1. מצויד במידע (equipped),

2. מסוגל להשתמש בה (enabled),

3. מועצם (empowered) לוקח אחריות על בריאותו

4. ומעורב (engaged) במצבו הבריאותי ובהחלטות

רפואיות.

שתי תפיסות לגבי מקום האינטרנט

1. Niche theory: הופעה של מדיה חדשה גורמת לצמצום בשימוש במדיה קודמת, בעיקר כאשר מדיה חדשה מספקת את אותם צרכים של מדיה ישנה.

השלכות:

א. אינטרנט מצמצם שימוש בכתבי עת, רדיו, טלוויזיה כמקור של מידע רפואי.

ב. אינטרנט מצמצם את השימוש ברופאים, אחיות ובני משפחה כמקור למידע רפואי.

Media Complementarities

- המשתמשים במדיה בנושאי בריאות הם בעלי מוטיבציה ספציפית- מודעים מראש לנושאי בריאות או הם או בני משפחתם סובלים או סבלו ממחלות.
- מכאן שיש להם צורך במידע בנושאי בריאות.
- הופעה של מדיה חדשה אינה מפחיתה שימוש בערוצים אחרים אלה משלים אותם.
- הצפיה היא שככל שעושים שימוש בערוץ אחד ייעשה שימוש בערוץ אחר.

מטרת המחקר

- מה מידת השימוש במקורות מידע שונים (אנושיים, מדיה ישנה ומדיה חדשה) והמאפיינים של המשתמשים השונים?
- האם קיימת "השלמה" או "תחרות" במקורות מידע?
- מה מידת האמון במקורות מידע שונים?
- האם המידע באינטרנט נתפסת כמשפיע על החלטות בבריאות?

הסקר

- סקר ארצי טלפוני על מדגם מייצג של האוכלוסיה (2000 נחקרים).
- נערך בדצמבר 2009
- שאלון כלל שאלות דמוגרפיות, שימוש במקורות מידע רפואיים שונים, מידת האמון שהמשתמש רוכש לכל מקום מידע, השפעה נתפסת של מידע באינטרנט.

חיפוש מידע רפואי על פי מקורות מידע אנושיים, מזיה ישנה וחדשה (אחוזים)

סובלים מחלה כרונית		מדגם רגיל		מקור
לעיתים עד לעיתים קרובות מאד	אף פעם	לעיתים עד לעיתים קרובות מאד	אף פעם	
66.8 (1048)	33.2	70.2 (n=2008)	29.8	בן משפחה
59.2	40.8	62.5 (n=2008)	37.5	חברים
85.8	14.2	85.2 (n=2008)	14.8	רופא-אחות
51.3	48.7	50.4 (n=2008)	49.6	כתבי עת
49	51.0	50.4 (n=2008)	49.6	עיתון
39.2	60.8	34.5 (n=2008)	65.5	תכנית רדיו
66.0	34.0	61.6 (n=2008)	38.4	טלוויזיה
64.6 (625)	35.4	62.3 (n=1300)	37.7	אינטרנט

ממצאים על מקורות למידע רפואי

- **מדגם אוכלוסיה:**
- המקור השכיח ביותר לחיפוש מידע על בריאות ורפואה הוא מקור אנושי: בסדר יורד רופא-אחות, בני משפחה וחברים.
- השכיחות בשימוש במדיה חדשה (אינטרנט) עולה על השכיחות בשימוש במדיה ישנה (טלוויזיה, רדיו, עיתון וכתבי עת).
- אינטרנט כמקור לחיפוש מידע על בריאות ורפואה הוא כמעט שכיח כמו חברים.
- **מדגם של אנשים שאובחנו במחלה (לחץ דם גבוה, סכרת, מחלה ממארת וכ').** צריך לציין שלאחר רופא-אחות, אינטרנט הוא במקום שני יחד עם טלוויזיה ובני משפחה ואף מקדים חברים כמקור למידע על רפואה ובריאות.

חיפוש מידע רפואי על פי מקורות מידע אנושיים, מדיה ישנה וחדשה (אתוזים)

ומגדר

נשים		גברים		
לעיתים עד לעיתים קרובות מאד	אף פעם	לעיתים עד לעיתים קרובות מאד	אף פעם	מקור
71.1	28.9	(n=2008) 69.7	31.3	בן משפחה
67.4	32.6	(n=2008) 56.9	43.1	חברים
87.7	12.3	(n=2008) 81.9	18.1	רופא-אחות
55.8	44.2	(n=2008) 43.7	56.3	כתבי עת
47.6	52.4	(n=2008) 43.9	56.1	עיתון
35.0	65.0	(n=2008) 44	66.0	תכנית רדיו
67.8	32.2	(n=2008) 54.0	46.0	טלוויזיה
69.9	30.1	(n=1400) 52.4	47.6	אינטרנט אישי

מסקנות מהבדלי מגדר

- נשים מחפשות מידע על בריאות ורפואה יותר מגברים (פרט להאזנה לתכניות רדיו).
- בקרב גברים קיימת היררכיה: מקור אנושי צועד באופן ברור בראש (רופא-אחות, בני משפחה וחברים).
- בקרב נשים ההררכיה לא ברורה: רופא-אחות, אך לאחר מכן עם אחוזים דומים בן משפחה, אינטרנט, טלוויזיה וחברים.

סוג המידע שמחפשים באינטרנט

מדגם של חולים במחלה כרונית אחד לפחות (n=700)		כלל המדגם שעושה שימוש ברשת (n=1400)		
לעיתים עד לעיתים קרובות מאד	אף פעם	לעיתים עד לעיתים קרובות מאד	אף פעם	
33	67	33.5	66.5	חיסונים
28.4	71.6	29.4	71.6	לחץ דם גבוה
47.8	52.2	46.9	53.1	מידע על רופא
45.6	55.4	49.6	50.4	פעילות גופנית
15.8	84.2	16.4	83.6	מידע על עישון
56.2	43.8	55.6	44.4	דייטה
22.7	77.3	25.1	74.9	הגנה מפני שמש

סיכום ממצאים על סוג מידע שמחפשים ברשת

- הבדלים מזערים בין "בריאים" לבין מאובחנים ב"מחלה".
- האינטרנט הוא בשימוש שכיח ביותר בחיפוש של מידע על בריאות: פעילות גופנית ודייטה.
- מעניין לציין שנוי ביחס לרופאים, כי במקום השלישי בשכיחות היא חיפוש מידע על רופאים.
- מעניין לציין שלמרות הצפיות אין כמעט הבדל בחיפוש של מידע באינטרנט בקרב "בריאים" ו"חולים".

אימון במידע רפואי על פי מקור בסקלה בין 1-5

מקור	ממוצע מדגם כללי	ממוצע מדגם חולים	גברים	נשים
בן משפחה	2.97	2.84	2.93	3.00
רופא	4.13	4.10	4.07	**4.19
אחות	3.49	3.42	3.40	**3.57
כתבי עת	2.50	2.28	2.35	**2.64
עיתון	2.28	2.46	2.16	**2.39
תכנית רדיו	1.52	*2.57	2.37	**2.65
טלוויזיה	2.86	2.94	2.63	**2.06
אינטרנט	2.74	2.60	2.62	**2.85

- הבדלי מגדר באמון במקורות מידע
- 1. נשים מגלות אמון רב יותר בכל מקור מידע מגברים (רק במשפחה אין הבדל מובהק).
- 2. בקרב גברים רמות האמון הגבוהות ביותר הם ממקור אנושי: רופא, אחות ומשפחה.
- 3. בקרב נשים, רמות האמון הגבוהות ביותר הם רופא, אחות, משפחה ואינטרנט.

השפעת מידע רפואי און ליין על התנהגות

מדגם חולים		מדגם כללי		
לא	כן	לא	כן	
64.7	35.3	72.2	17.8	המידע עזר לי להתמודד עם מחלה
68.2	31.8	68.4	31.6	המידע שכנע אותי להתחיל דיאטה
60.6	39.4	59.0	41.0	המידע שכנע אותי לעשות פעילות גופנית
60.6	39.4	59.0	41.0	המידע שכנע אותי להפסיק לעשן
91.6	8.4	91.2	8.2	המידע שכנע אותי להחליף רופא
82.3	17.7	85.3	14.7	המידע שכנע אותי לא לקחת תרופות

השפעת מידע רפואי און ליין על התנהגות

נשים		גברים		
לא	כן	לא	כן	N=848
70.0	30.0	74.4	25.6	המידע עזר לי להתמודד עם מחלה
66.5	<u>33.5</u>	70.8	<u>29.2</u>	המידע שכנע אותי להתחיל דיאטה
61.5	<u>38.5</u>	55.9	<u>44.1</u>	המידע שכנע אותי לעשות פעילות גופנית
91.6	8.4	90.3	9.7	המידע שכנע אותי להחליף רופא
84.9	14.1	85.8	14.2	המידע שכנע אותי לא לקחת תרופות

שימוש במקורות בריאות "תחרות" או "השלמה" מתאמים בין מקורות שונים

מדיה חדשה	מדיה ישנה	מקור אנושי	
		1.0	מקור אנושי
	1.0	**31.	מדיה ישנה
1.0	**31.	**23.	מדיה חדשה
**p<.001			

הבדלים בין המשתמשים במקורות מידע רפואיים שונים

➤ האם המאפיינים של

1. משתמשים במידע במדיה ישנה

2. משתמשים במקורות אנושיים

3. משתמשים במקורות במדיה חדשה

שונים זה מיזה?

כלומר האם יש לנו צרכני מידע שונים במקורות

שונים

מדדיה ישנה (כתבי עת, עיתון, רדיו וטלוויזיה)

משתנה	β	ρ
גיל	.15	**
גברים	-.08	**
נשואין	-.01	
מספר ילדים	-.02	
השכלה	-.02	
אמון במדיה	.45	**
אמון ברופא	-.04	**
אמון במשפחה	.04	**
מחלות	.05	**
שימוש באינטרנט	.001	
R2	39.	

מקורות אנושיים (רופא ואחות)

משתנה	β	ρ
גיל	-.14	**
גברים	-.09	**
נשואין	.09	*
מספר ילדים	-.04	
השכלה	.04	
אמון במדיה	.09	**
אמון ברופא	.11	**
אמון במשפחה	.30	**
מחלות	.07	**
שימוש באינטרנט	.03	
R2	.22	

מקורות מדיה חדשה (מידע רפואי באינטרנט בשבילך ובשביל בני משפחה)

משתנה	β	p
גיל	-.17	**
גברים	-.17	**
נשואין	.09	*
מספר ילדים	-.01	
השכלה	.08	**
אמון במדיה	.19	**
אמון ברופא	.01	
אמון במשפחה	-.01	**
מחלות	.09	**
שימוש באינטרנט	.05	*
R2		

השוואת מאפיינים של שימוש במקורות מידע

משתנה	מדיה ישנה	מקור אנושי	מדיה חדשה
גיל	+	-	-
גברים	-	-	-
נשואין		+	+
מספר ילדים			
השכלה			+
אמון במדיה	++	+	+
אמון ברופא	-	+	
אמון במשפחה	+	+	-
מחלות	+	+	+
שימוש באינטרנט			+

שימוש בשרותים מקוונים

נשים	גברים	כלל מדגם	
25.6	25.5	25.6	הזמנה תור רופא משפחה
24.7	22.4	23.8	הזמנה תור רופא מומחה
6.8	5.7	6.3	הזמנה תור אחות
47.2	40.1	43.8	צפייה און ליין תוצאות בדיקות
18.6	15.5	17.1	קבלת עדכונים בתזונה
20.5	16.8	18.7	קבלת עדכונים בתרופות
13.6	12.3	13.0	השתתפות פורום ברשת
5.2	8.0	6.4	שליחת אי מייל ייעוץ אחות
8.9	8.0	8.5	שליחת אי מייל ייעוץ רופא

מתאמים עם שינוי רופא ותרופות

אינטרנט השפיע על החלפת רופא	אינטרנט השפיע לא ליטול תרופה	
---	-.08**	השכלה
-.16**	-.15**	יחס רופא-חולה
	-.13**	אמון במידע של הרופא
	+.07**	מספר מחלות
.142**	.138**	קבלת עדכונים אלקטרוניים בנושא תרופות
.086**	.082**	השתתפות בפורומים רפואיים
		גודל המדגם 1000

סיכום הממצאים

- האינטרנט הפך למקור חשוב למידע על בריאות ורפואה.
- האינטרנט אינו מחליף מקורות מידע אחרים ונראה שהשתמשים בו שונים במצקת מהשתמשים במקורות מסורתיים.
- נשים וגברים שונים במידת השימוש במדיה על בריאות ורפואה.
- מידת האמון במידע באינטרנט גבוהה
- שימוש במידה באינטרנט מתחיל ליהות בעל השלכות על מערכת הקשרים בין רופא לחולה, כפי שבאה לידי בטוי באחוזים שדווחו על שינוי רופא וסירוב לקיחת תרופות

תודה רבה ➤

gustavo@soc.haifa.ac.il ➤

<http://soc.haifa.ac.il/~gustavo> ➤

